

POLYÓIRATSZEMLE

001.815:681.142-523.8

Általános módszer indexek számítógéppel való előállítására. -
/A generalized computer method for index production/ - SCHULTZ, C.K.
- SCHWARTZ, P.A. - American Documentation, 13.k. 4.sz. 1962.dec.420-
432.p. T:OMK

Ujabbán mind fokozottabb érdeklődés nyilvánul a különféle indexeknek elektronikus számítógépekkel lefolytatott automatikus előállítása felé. Ez tette indokolttá, hogy kivizsgálják, felállítható-e olyan általános érvényű folyamatdiagram, amely az indexkészítés műveletének menetét - géptípusra és indexfajta való tekintet nélkül - meg tudja határozni. Ezt a folyamat-diagramot közli a cikk. Magyarázó szövege a következő részproblémákra tér ki:

az input /azonossági szám, a feldolgozandó adatoknak descriptoronkénti specifikálása/;

a címszavak tezaurusz-típusú szótára /eltérés az input és a tezaurusz descriptorállománya között/;

az indexanyagban címszavak alá való rendezése /címszavak, alcímszavak, mutatótáblák/;

az utalások /"lásd" és "lásd még" típusú/;

az output /a kész indexek formai sokféleségének megoldása/.

A cikk közül egy kombinált folyamatdiagramot is az indexelőállítás és információviasszanyerés egyesített műveletei számára. Példáit az orvostudomány területéről veszi, de megállapításai más tudományágra is érvényesek. O.G.

001.815:025.343.1

Megjegyzés a descriptorokról. - /A note on descriptors/ - JASTER, J.J. - American Documentation, 13.k. 4.sz. 1962.okt. 433-434.p. T:OMK

A descriptor olyan általános fogalom, melynek jelentése több más fogalom jelentését öleli fel. Az a rendeltetésük, hogy a koordinált indexelés szótárának fogalom-állományát csökkentsék. A descriptor-rendszer szótára tehát szűk terjedelmű. Például a tanulmány alapjául szolgáló rendszer mindössze 50 descriptor-t tartalmaz. Vannak olyan dokumentumgyűjtemények, amelyeket kisszámú descriptorral is kielégítően lehet indexelni. A szótárterjedelem a visszakeresés milyenségének függvénye. A descriptorokat megkülönböztetik az unitermektől, de a megkülönböztetésben sok bizonytalanság, következetlen-

ség található. A következtetés az azon a tényen alapszik, hogy egy descriptor-rendszer üzemelésében az unitermek szerepe bár fontos, de nem kritikus. A descriptorok ugyanis nem egyebek, mint az unitermekhez rendelt kódok. Példaként a National Conference on Social Welfare indexelési rendszerét ismertet. Ez 50 descriptor és mintegy 1000 unitermet tartalmaz. Egy descriptor alá számos uniterm tartozik. A descriptorok tehát generikus jellegű fogalmak. De ez nem azt jelenti, hogy minden generikus fogalom egyúttal descriptor. Néha valamely uniterm egyúttal descriptor is lehet. A descriptorok szűkreszabott szótárához hozzátartozik a megfelelő bőségű uniterm szótár. O.G.

002/48/

A tájékoztatástűgy állapota és fejlődési irányai Skandináviában.
/Stand und Entwicklungstendenzen des Informationswesens in Skandinavien/ - GRAM, N. - Nachrichten für Dokumentation, 14.k. 1.sz. 1963. márc. 39-41.p.

Dánia, Finnország, Norvégia és Svédország különböző dokumentációs intézetei, tudományos szervei megalakították az Alkalmazott Tudományok Skandináviai Tanácsát. /SCAR/ Céljuk:

- az egyes államok sikeres kísérleteinek kicserélése,
- az együttműködés fejlesztése és a nemzeti kutatóintézetek munkájának koordinálása,
- a nemzetközi kutatómunkának a skandináv államokra eső feladatainak ellátása,
- a skandináv kiadványok koordinálása a dokumentáció és információ területén.

Az utóbbi feladat keretében a következőket valósították meg:

- összeállítottak egy utmutatót a skandináviai kutatóintézetekről,
- készítik a svéd tizedes osztályozáshoz a dán-norvég indexet,
- áttekintést adnak a skandináv referálószolgálatról,
- a tájékoztató mérnökök számára tanfolyamokat rendeznek.

A SCAR együttműködik a Washingtonban működő Skandináv Dokumentációs Központtal /SCANDOK/. Ez az intézmény figyeli Kanada és USA tudományos eredményeit, és a skandináv eredményeket terjeszti Amerikában. Sz.T.

002.004/410/

Az Angol Egyesült Királyság, Skócia és Írország tájékoztatószolgálatának jelenlegi helyzete és fejlődési iránya.- /Der gegen-

wärtige Stand und die Entwicklungstendenzen der Informationsdienste im Vereinigten Königreich England, Schottland, Nordirland/ - WILSON, L. - Nachrichten für Dokumentation, 14.k. 1.sz. 1963.márc. 34-38.p.

1950-ben decentralizálták a tájékoztató szolgálatot a műszaki és természettudományok területén. Ma sincs azonban kormánysszervezet, amely irányítaná a különböző tájékoztató helyeket. Ezt a munkát az ASLIB próbálja pótolni.

Szükséges - a továbbhaladás érdekében - a tudományos információ problematikájának rendszeres kutatása. A tájékoztató intézetekben az információk gyűjtésének és terjesztésének legjobb módszereit kell bevezetni. A nyelvi nehézségek leggyőzésére három lehetőség mutatkozik:

- tömörítvényes fordítások nyújtása,
- teljes fordítások nyújtása /Anglia és USA együttműködése után/,
- a tudósok erőteljes nyelvi képzése.

A tájékoztatás gépesítésének kérdésében várakozó álláspontra helyezkednek. Az információk tárolására, válogatására alkalmas gépi berendezések beruházási költségei igen magasak, viszont a tárolt anyag elavulása gyors. Jelenleg azonos feltételek mellett kísérleteket folytatnak a gépi és "nem gépi" tájékoztatási rendszerekkel. Sz.T.

002.004/46/

A spanyol tájékoztatásügy állapota és fejlődése. - /Stand und Entwicklung des Informationswesens in Spanien/ - JURETSCHKE, J. - Nachrichten für Dokumentation, 14.k. 1.sz. 1963.márc. 42-45.p.

A spanyol tájékoztatásügy irányítószerve a Centro de Información y Dokumentación. Ez az intézet a Tudományos Kutatások Irányítására alakult Legfelsőbb Spanyol Tanács keretében működik.

A spanyol dokumentációs munka legnagyobb nehézsége a nyelvtudás hiánya. Az értékes információs anyag német, angol és orosz nyelven jelenik meg, tehát mindent fordítani kell.

Az Európán kívüli spanyol nyelvterületen, Dél- és Középamerikában - Mexiko, Buenos Aires és Santiago de Chile kivételével - számottevő dokumentációs intézet nem működik. Ezért nem sikerült még a spanyol nyelvterületen sem a dokumentációs munka megosztását megoldani.

A Centro de Información irodalomházisa a madridi könyvtárak állománya, valamint közel 1200 külföldi folyóirat. A külföldi kutatási eredményekről tájékoztató bulletint, valamint tömörítvényeket, címfordításokat adnak ki. Mikrofilm és fotoszolgáltatásokat is nyújtanak. Sz.T.

A Svéd Tűzvédelmi Egyesület könyvtára. - /Svenska Brandskydds-föreningens bibliotek/ - STÅLEMO, E. - Tidskrift för Dokumentation, 18.k. 6.sz. 1963. 73-76.p.

A Svéd Tűzvédelmi Egyesület 1909-ben alakult /1918-ig "Svéd Tűzoltóparancsnokok Egyesülete" elnevezéssel szerepelt/. Társadalmi jellegű szervezet és feladatának jelentős részét képezi a tűzvédelmi irodalom kiadása. 1910 óta folyóiratot is ad ki. Az egyesület könyvtáráról már 1917-ből van adatunk, amikor már jelentős anyaggal rendelkezett. 1954-ben az északeurópai országok tűzoltószervezetei egy-egy osztagozási rendszert fogadtak el, mely az ETO 614.84 csoportjának részletesebb kidolgozásán alapszik. 1956 óta esszerint történik az anyag feldolgozása. A dokumentációs anyagot folyamatosan közlik az egyesület folyóiratában. A könyvtár kb. 160 folyóiratot járát /ebből kb. 65 külföldi/, ezek közül azonban archiválásra csak 50 kerül. A beszerzés nagy mértékben alapszik cserén. - A cikk a továbbiakban röviden ismerteti az angol, amerikai, német stb. tűzvédelmi kiadványok közül a legfontosabbakat. P.F.

Az Iron and Steel Institute információs és könyvtári szolgálatai. - /The information and library services of The Iron and Steel Institute/ - PEARL, M.L. - Journal of the Iron and Steel Institute, 201.k. 4.sz. 1963. ápr. 310-316.p.

Az Iron and Steel Institute könyvtári és információs szolgálata az intézet legrégibb éveire nyulik vissza. Már egy 1870-es határozat intézkedik az anyag gyűjtéséről, de csak 1881-ben állott nagyobb összeg rendelkezésre a beszerzésre. Könyvtáros az első időszakban mindig az intézet titkára volt, de 1908-ban a könyvtár vezetését függetlenített könyvtáros vette át, aki egészen 1951-ig megmaradt annak élén, és igen jelentős munkát végzett a könyvtár fejlődésében. 1914-ben kezdték meg a kölcsönzést, előbb csak a távolabb lakók részére, mivel inkább a helybeli olvasóteremben való használat jelentette a könyvtári szolgáltatás alapját. 1938-ban egyesült a könyvtár az Institute of Metals könyvtárával. A harmincas években megkezdődött a rendszeres dokumentáció közlése, és ez az intézet folyóiratának jelentős részét képezte. Szakozásra az ETO-rendszert alkalmassák. A könyvtári anyag 30 000-nél több könyvet és hasonló típusú kiadványt foglal magában, továbbá a folyóiratanyagot, melyből 1000-nél több jár rendszeresen. A könyvtár jelentős gyűjteménnyel rendelkezik régi kiadványokból és bibliofil anyagból. Tengerentúlra kölcsönzés helyett mikrofilmeket és fotomásolatokat küld a könyvtár. A kölcsönzési forgalom az utolsó években átlagosan 14 000/év volt. További könyvtári szolgáltatások a kivonatok és a bibliográfiai kiadványsorozat, utób-ból eddig 23 jelent meg. Fordítási szolgálat 1936 óta van, de 1957-ig csak egészen kis arányokban. Ekkor történt átszervezése után rohamosan nőtt ez a szolgáltatás, és azóta mintegy 2500 fordítás készült. Az intézet adja ki a "Sztalj" angol nyelvű kiadását /1959 óta/, amely általában 3 hónappal jelenik meg az eredeti után. P.F.

002.66:621.7/.9/420/

A BISRA fejlesztési és információszolgálat.- /BISRA's Development and Information Services/ - NEGUS, J. - Steel and Coal, 186.k. 4931.sz. 1963.jan.18. 118-121.p.

A BISRA /British Iron and Steel Research Association/ fejlesztési és információszolgálat jelenlegi formájában 1959-ben alakult az addig külön működő részlegek összevonásából. Ennek feladatkörébe tartozik a kutatási jelentések kiadása, a nyilvános jellegű jelentések közzététele, és ezekből a jelentésekből tömörített kivonatok készítése azon üzemek számára, melyeknél a teljes jelentések áttanulmányozása szükségtelen. Ez utóbbi tevékenység 1950-ben kezdődött meg és eddig 190 ilyen rövidített jelentést adtak ki, melyek mindegyike egy vagy több kutatási jelentésből készült. A szakirodalom dokumentálása terén az Iron and Steel Intituttal szoros együttműködés alakult ki, és a kiadott dokumentációs anyag karton formájában kapható. A szolgáltatott fordítások száma 1961-ben kb. 500 volt, és erősen növekedőben van. Az intézetnek két könyvtára van, egy Londonban és egy a Sheffieldben lévő laboratórium mellett. Ezek csak belső információs célt szolgálnak, és a szakirodalmi szolgáltatások terén a BISRA elsősorban az Iron and Steel Institute könyvtárára támaszkodik. A fejlesztési és dokumentációs szolgálat feladata a BISRA-hoz beérkező műszaki kutatási feladatok bibliográfiai természetű részének kidolgozása.

P.F.

002.66:654+656/492/

Irodalmi tájékoztatás a Holland Posta-, Távirati- és Telefon-Igazgatóságnál. /PTT/.- /Litteraturtjänsten hos Holländska Post-, Telegraf- och Telefonförvaltningen. /PTT// - STENMARK, H. - Tidskrift för Dokumentation, 19.k. 1.sz. 1963. 1-7.p.

A Holland Posta-, Távirati- és Telefon-Igazgatóság /PTT/ megalakulásakor, 1893-ben létesítették a könyvtárat. 1918-ban kezdtek meg a dokumentációs tevékenységet. Jelenleg a könyvtár és dokumentáció 43 személyt foglalkoztat. Az előfizetett folyóiratok száma kb. 700 /bel- és külföldi/, a könyvvállomány 45 000 kötet körül van. Az egész könyvtári és dokumentációs szervezet /BIDOC/ élén álló vezető mellett egy műszaki tanácsadó mérnök áll, aki egyúttal a főnök helyettese is. 1948 óta két irodalomismertető kiadványt jelentet meg, egy gazdasági és egy műszaki jellegűt. Az intézmény messzemenően együttműködik más dokumentációs szervekkel.

P.F.

003.353:028.002.5

Kézzel írott számjegyek felismerése kontur-elemzés után.- /The recognition of handwritten numerals by contour analysis/ - GREANTAS, E.C. - MEAGHER, P.F. - NORMAN, R.J. - ESSINGER, P. - IBM Journal of

Research and Development, 7.k. 1.sz. 1963.jan. 14-21.p.

Az IBM kutatói ceruzával vagy tollal írott számjegyeket leolvassó berendezést szerkesztettek. A számjegyek néhány négyzethüvelyknyi terület bármely részén lehetnek. Magasság-szélesség arányuk 4/1-ig, dőlésük 200-ig terjedhet. Vonalerősségük legyen a közönséges ceruza-, illetve toll-írásnak megfelelő. Formájuk pedig a szokásos. Az azonosító kritériumokat 3000 kőtetlen könnyedséggel írott számjegy nyomán állapították meg a ez széles felismerési tartományt biztosít. A számjegyek leérzékelése katódsugárral történik. A berendezés két részből áll. A receptor veszi fel a leolvasandó számjegy alakjának adatait a leérzékelés nyomán. Ezek alapján a kategorizátor azonosítja a számjegyet. A készülékkel végzett kísérletek eredményei:

200 gyakorlatlan személy által írott 20 000 számjegy 92 %-át
45 személy által 30 perces gyakorlás után írott 23 500 számjegy 99,3 %-át

felismerte. A hibás felismerés okai: a számjegyek érintkezése, szakadás a vonalvezetésben, aránytalan formák, megtévesztő hasonlóság.
O.G.

01+02:374

Könyvtári és bibliográfiai ismeretek a hallgatóknak. - Felsőoktatási Szemle, 1963. 2.sz. 109-110.p.

014.3/497.2/

A bulgáriai periodikák analitikus bibliográfiájáról. - /Zur analytischen Bibliographie der Periodica in Bulgarien/ - TRENKOV, H. - Zentralblatt für Bibliothekswesen, 77.k. 2.sz. 1963.II. 49-55.p.

1961-ben indult meg a Letopis na periodicnija pecat /LPP/, a bolgár folyóiratok analitikus bibliográfiája. A 359 bolgár folyóirat és bulletin közül 116-ot dolgoz fel, és a 89 nagyobb újságnak a felét, továbbá a periodikusan megjelenő évkönyveket, tudományos közleményeket.

Az LPP a periodikák anyagából a Bolgár Kommunista Párt és a kormány hivatalos nyilatkozatait, a tudományos közleményeket, tanulmányokat, emlékiratokat, bibliográfiai ismertetőket, művészeti írásokat regisztrálja. Felveszi még anyagába a könyv-, színház-, zene-, filmkritikákat. A bibliográfiai leírásnál az LPP a nemzetközi követelményeknek megfelelő szabályok szerint jár el. A feldolgozott anyagot 28 főcsoportba osztja, alkalmazkodva a nemzeti bibliográfia rendszeréhez. A bibliográfiához személy- és testületi szerzők szerinti mutató járul, de a szakrendi mutató még hiányzik.

A periodikák általános, analitikus bibliográfiáját elsősorban azok az olvasók használhatják, akiknek érdeklődése a politikai, az általános kulturális kérdésekre és az ismeretterjesztő irodalomra irányul. A műszaki szakember akkor veszi jó hasznát, ha a szakterületén kívüleső, ill. a határterület folyóirataikra kíváncsi. Sz.T.

025.4:026:342.532/430.1/

A Német Szövetségi Gyűlés Könyvtára különgyűjteményeinek rendszere. - /Ordnungsverfahren in den Sondersammlungen der Bibliothek des Deutschen Bundestages/ - WERNICKE, K. - Nachrichten für Dokumentation, 14.k. 1.sz. 1963.III. 10-16.p.

A könyvtár kizárólag aktuális irodalmi anyagot gyűjt. A szolgáltatások alapelve a beérkező kívánságok gyors kielégítése, az irodalom igen speciális feltárása, a könnyen kezelhető berendezések alkalmazása.

A különgyűjtemények rendszere alkalmazkodik a könyvtár általános rendszeréhez.

A térképarchívum 15 000 kül- és belföldi térképet tartalmaz, kizárólag a XX.sz.d.-ből. Nyilvántartásuk szerző vagy cím szerint, ill. tárgykör /földrajzi, néprajzi térkép/ vagy terület szerint történik.

Propaganda-anyag gyűjtemény. Választási plakátok, rölapok, hivatalos szavazócédulák, nyomtatott kendők, gumilabdák, jelvények gyűjteménye. Az iratokat önálló címek alatt, a többi anyagot a kiadó szervezet szerint tartják nyilván.

Film-archívum: A film- és mikrofilmanyagot a formai és tárgyi ismertetőjegyek szerint katalogizálják, azaz a játékfilmnél a film címe, mikrofilmnél a címlap szerint, kiegészítve a technikai adatokkal.

Hanggyűjtemény. E különgyűjtemény magnetofonszalag, hanglemez és egyéb hanggyűjteményi anyagot /kép- és hang-kombinációk stb./ tartalmaz. A hanglemezeket és az egyes magnoszalagokat a monográfiákra érvényes szabályok szerint katalogizálják. Ha egy szalagon kettőnél több személy beszédét őrzik, úgy tárgyszerinti nyilvántartás történik. Zenei műveket szerző szerint sorolnak be. Minden esetben közlik a hanganyag lejátszási sebességét és a szalag hosszát.

Folyóirataikk-gyűjtemény. 10 szakcsoportban, 6000 fő- és mellékfogalom segítségével történik az újságcikkek tárgyszerinti nyilvántartása. Minden fogalomnak betű- és számjelzete van. A cikk-kivágatokat A/4-es kartonra ragasztják és a szakcsoporton belül időrendben őrzik. Sz.T.

025.323:025.4:002

Tárgyszóadás és osztályozás.- /Schlagwortgebung und Klassifizierung/ - LANG, F. - Nachrichten für Dokumentation, 13.k. 4.sz. 1962. dec. 202-210.p.

A dokumentáció az emberi gondolkodást segíti, az emlékezetet kiegészíti. A dokumentáció a dokumentum analízálása útján információkat gyűjt, feltár és raktároz. Napjaink információbőségét azonban csak jól átgondolt dokumentációs rend képes uralni. A dokumentációs rend alkotó elemei:

- a dokumentum és az abban található információk,
- a dokumentumok, ill. az információk közötti lehetséges kapcsolatok,
- a fentieket összefogó, egységes nézőpont szerint kialakított rendszer.

A dokumentum külső ismertetőjegyei az azonosításhoz szükséges adatok: cím, szerző, impresszum stb. A dokumentum belső ismertetőjegye: a tartalom. Pontosabban: a dokumentum összértelme és az egyes részinformációk tartalma. A tartalom a fogalmi gondolkodás útján rendszerezhető. A fogalom a tárgyszó és az osztályozórendszerek lényeges eleme. A tárgyszó nem más, mint annak a fogalomnak a megnevezése, amelyben a tartalmat alkotó információk megragadhatók. Az egyszerű tárgyszó a tartalom rövid és egyértelmű kifejezése. Az összetett tárgyszó fő- és melléktárgyszóból áll. A főtárgyszó általános fogalommal fejezhető ki, a melléktárgyszó a főtárgyszó értelmét mellékfogalommal szűkíti. Kettőnél több tárgyszót egyidejűleg nem lehet alkalmazni. A tárgyszóválasztás történhet a dokumentum címéből vagy a szövegből /legjellegzetesebb szakkifejezés/.

Az osztályozásnál egy dokumentumot vagy egy részinformációt a megfelelő fogalomhoz osztjuk be, a tárgyak vagy a fogalmak egymás közötti "ennálló kapcsolata szerint. Amennyiben a fogalmakat kizárólag egy tudományágra vonatkoztatjuk, zárt osztályozó rendszerről beszélünk. Sz.T.

025.45.002.237

A tízedes osztályozás fejlődési irányai.- /Entwicklungstendenzen der Dezimalklassifikation/ - FILL, K. - Nachrichten für Dokumentation, 14.k. 1.sz. 1963.márc. 2-6.p.

A tízedes osztályozó rendszer bírálói kétségbevonják annak használhatóságát, mert nem felel meg bizonyos logikai rendszernek és az egyes fogalmakat másként találják a főcsoportokban, mint a szakterület felosztásában.

Más bírálók az ETO használata közben bukkannak hibákra, és a megoldás lehetőségét a tizedes osztályozás továbbfejlesztésében látják. A FID 1962. szeptemberi Hágai gyűlésén mérlegelve a nemzeti tagok állásfoglalásait és a Central Classification Committee /CCC/ előterjesztését, 18:2 arányban elfogadta az ETO továbbfejlesztési javaslatát.

Összevonják a 4 és 8 főosztályokat, a nyelvtudomány 40 és 41 osztályokba sorolt fogalmai a 8 főosztályhoz kerülnek. Változás történik a 2. főosztályban is, ahol eddig a keresztény vallásnak 7 alosztály jutott. A következő tíz évben kidolgozzák a különböző szakterületek új beosztását, amit a CCC bírál felül. Az átdolgozás feltevése, hogy az új javaslatokat az ETO szabályainak figyelembevételével kell megtenni.

Az ETO-rendszer legjobb ismerői dolgozzák ki a formai-, nyelvi-, idő-, hely- és történelmi kapcsolások új lehetőségeit.

Felvetődött a tizedes osztályozás gépesítésének kérdése is. Ez azonban nem a DK rendszer átalakításának, hanem egy megfelelő gép kialakításának a kérdése. Sz.T.

409.2:62

PÉCZELY Antal: Néhány helytelen műszaki szóhasználatról. - Bányászati Lapok, 1963. 3.sz. 206-207.p.

409.2:62

Dr.RETTER Gyula: A műszaki beszéd alaptörvényei. - Felsőoktatási Szemle, 1963. 3.sz. 154-160.p.

651.838.4

Adatok tárolása mágneses kártyákon. - Ügyviteltechnika, 1963. 2.sz. 71-74.p.

651.926.07:62

Műszaki fordítás Harwellben. - /Technical translation at Harwell/ - SYKES, J.B. - Revue Internationale de la Documentation, 30.k. 1.sz. 1963.febr. 2-4.p. T:OMKDK

A cikk a bevezetésben ismerteti az angol Atomenergia Bizottság szervezeti felépítését, ezen belül részletesebben foglalkozik a kutató csoport fordítói irodájával. A kutató csoportnak több részlege

van különböző helyeken külön könyvtárakkal, de egy közös fordítói szolgálattal.

A fordítói szolgálat a kutató csoport központi könyvtárának része. A fordítások nagy része a csoport tudományos munkatársai részére készül. A fordítói szolgálat - ha szükséges - résztvesz az információs szolgálat munkájában /figyelőszolgálat/ is.

Fordítási igény felmerülése esetén három lehetőség van: szóbeli fordítás helyben /teljes vagy részleges/, ami esetleg csak az írásbeli fordítás szükségességéről való meggyőződést szolgálja; írásbeli fordítás; magnetofon felvétel /1 szalagon 3000 szó = 30 perc/. E harmadik lehetőséget a cikk részletesen ismerteti.

Az írásbeli fordításokat külső munkatársak végzik. Ezt megelőzi az ellenőrzés: készült-e már fordítás. Az elkészült fordítást nyelvi és /amennyire lehetséges/ műszaki szempontból lektorálják. A használatát felkérlik szakmai véleményezésre. Néhány kivétellel minden fordítást reprodukálnak és publikálnak. /A cikk itt ismerteti a közlési formákat/.

A cikk megállapítja, hogy az intézmény fordítói tevékenysége szélesebb körű, mint a kutatói profil.

Befejezésként néhány fordítási problémáról, szótárak használatáról és a gépi fordítás lehetőségeiről ad tájékoztatást a szerző. G.M.

655.4:33+33/05/

VIGH Józsefné: A közgazdasági könyvkiadás helyzete és a gazdasági szakfolyóiratok munkája. - Közgazdasági Szemle, 1963. 5.sz. 607-612.p.

655.4:62/021.1/

PAP János: A műszaki ismeretterjesztő irodalom kiadásának problémái. - A Könyv, 1963. 4.sz. 15-16.p.

659.24.007.2:001.81:374

A Chemical Abstracts munkatársainak gyakorlati képzése. - /On the job training at Chemical Abstracts Service/ - CRANE, E.J. - LANGHAM, C.C. - Journal of Chemical Documentation, 2.k. 4.sz. 1962. okt. 199-204.p.

A Chemical Abstracts szervezetében foglalkoztatott belső és külső munkatársak rendszeres kiképzését igen fontosnak tartják. A főbb

munkacsoportok szerint külön szakképzést biztosítanak a szakcikkek kijelölését, referálását, a referátumok szerkesztését, az index-készítést és az index-szerkesztést végző munkatársak részére. Valamennyi csoport oktatásában fontosak az egységes nomenklatura alkalmazása, fogalmazási és nyelvészeti kérdések, valamint nyomdatechnikai ismeretek. A világ minden táján külön megbízás alapján dolgozó több mint 3000 referáló oktatását brosurákkal és körutasításokkal oldják meg. A belső munkatársak munkába lépésekor minden új munkaerő mellé tapasztalt munkaerőt állítanak oktatónak, aki a betanítást és az ellenőrzést végzi. Ha a munkaterületen különleges manuális készség is szükséges /pl. kartonkezelés index-szerkesztés céljára/ az oktatás ilyen gyakorlatok végzésére is kiterjed. Az új munkaerő az eddigi tapasztalatok alapján kb. 5-7 év alatt válik teljes értékű munkaerővé.

F.I.

659.24.007.2:374

Műszaki tájékoztató személyzet képzése. - /Education of Information Personnel/ - KYLE, J. - Journal of Chemical Documentation, 2.k. 4.sz. 1962.okt. 204-206.p.

A tájékoztató munka három legfontosabb munkaköre: 1. a tudományos könyvtáros, 2. a szakirodalom kutató és 3. a tájékoztató mérnök vagy kutató. - A tudományos könyvtáros elsősorban szakképzett könyvtáros, akinek szakismerete általános, de a szaktudomány irodalmát, irodalmi anyagát jól ismeri. Bibliográfiai munkát végez, de ez címbibliográfia, amely többnyire nem terjed túl a saját könyvtári állomány körén.

A szakirodalom kutató szakmai képesítéssel rendelkező személy, aki alaposan ismeri szakterületének szakirodalmát, s így kellő mélységű irodalomkutatás elvégzésére, elemző és értékelő irodalomkutatások készítésére alkalmas.

A tájékoztató mérnök képzett szakember és irodalomkutató, akinek feladata a tájékoztató anyag tárolására és visszakeresésére legalkalmasabb módszerek és berendezések tanulmányozása, alkalmazása és továbbfejlesztése. - Szerző szemelvényesen ismerteti a georgiai műszaki főiskolán bevezetett oktatási formákat, és javaslatot tesz az oktatás és a minősítés reformjára.

F.I.

659.24.007.2:62:02

Miként használják fel a mérnökök munkáját egy általános műszaki könyvtárban. /Dán nyelven/. - /Hvad bruger man civilingeniører til i et teknisk hovedbibliotek?/ - AMMUNDSEN, V. - Tidsskrift for Dokumentation, 18.k. 6.sz. 1962. 77-79.p.

Gyakran még ma is felvetődik a kérdés, miért alkalmaznak egy

könyvtárban mérnököket. Egyrészt "tul drága" munkaerőnek tekintik, másrészt lebecsülik magát a mérnököt, amiért nem tudott más tevékenységi kört találni. Munkája azonban a könyvtárakban igen sok területen nélkülözhetetlen. A Dán Műszaki Könyvtár /Danmarks Tekniske Bibliotek/ az összesen 35 főnyi személyzetből 9 mérnököt foglalkoztat. Ezeket úgy választották meg, hogy minden fontos területnek /vegyészet, gépészet, elektrotechnika stb./ meg legyen a maga szakembere. A mérnök munkájára szükség van a beszerzésnél, osztályozásnál stb. is, de különösen fontos szerepet tölt be a közönségszolgálatban, ahol szívesen beszélnek meg az olvasók szakemberrel a maguk problémáit. A mérnököknek fontos szerep jut a szakoktatásban és a kutatómunkában is. A könyvtár alá tartozó Dán Dokumentációs Központ segítségére van az üzemi könyvtáraknak is, és a mérnök ebből a munkából is kiveszi a részét. Lényeges feladatot végez a szakbibliográfiák kidolgozásában is. Fizetése megfelel az állami alkalmazásban lévő mérnökökének. P.F.

659.24.007.2:66:02

A vegyészeti könyvtáros.- /Creating the chemistry librarian/ - WADDINGTON, C.C. - Journal of Chemical Documentation, 2.k. 4.sz. 1962.okt. 195-197.p.

Mivel az iparnak növekvő szüksége van a vegyészet szakirodalmában jártas, vegyész képzettségű szakkönyvtárosokra, az USA-ban egyre több javaslat hangzik el a vegyész-könyvtáros-dokumentalisták megnyugtató kiképzésére vonatkozóan. Az oktatást a szakmai egyesületek, az ipar és az oktatási intézmények együttműködése alapján célszerű lenne a főiskolai vagy egyetemi vegyész-képzéssel összekötni. Mind az egyetemek, mind az ipar vezetői tisztában vannak azzal, hogy a jelenlegi oktatási formák a növekvő szükséglet kielégítésére nem alkalmasak. Mintaszerűnek tekinthető az Indiana-i egyetem vegyészeti tanszékén bevezetett az a gyakorlat, amely szerint a hallgatók gyakorlati képzését kiterjesztették a tanszéki könyvtárban teljesítendő gyakorló könyvtárosi szolgálatra is. Ennek során irodalomkutatót végeznek saját feladataikhoz, továbbá elsajátítják azokat az alapismereteket, amelyek a szakmunkák ellátásához szükségesek. Meghatározott idő után a könyvtári ismeretek elsajátítását igazoló külön okiratot kapnak, amely a könyvtárosi oklevéllel egyenértékű. F.I.

659.24.007.2:66:374

Tájékoztató vegyész-mérnökök gyakorlati kiképzése.- /On the job training for literature chemists/ - GORDON, M. - Journal of Chemical Documentation, 2.k. 4.sz. 1962.okt. 197-199.p. T:OMDK

A tájékoztató mérnökök munkájuk szerint két nagy csoportba sorolhatók: 1. az ún. dokumentációs specialista, akinek főként a dokumentáció technikájával kell megismerkednie /adatfeldolgozás, tárolás,

visszakeresés, ill. ennek gépi módszerei és berendezései/; 2. a tájékoztató specialista szakmérnök, akinek főfeladata a szakirodalom alapos ismerete, elsősorban abból a szempontból, hogy a határterületek/pl. botanika a gyógyszervegyészet esetében/ szakanyagát saját és munkatársai munkájához szolgáltatni tudja. A gyakorlati képzés az üzemben vagy laboratóriumban eltöltött gyakorlati évek idején kezdődik. Szűkebb szakterületének ismeretanyaga mellett a határterületek anyagát is ismernie kell; nélkülözhetetlenül fontos egy-két világnyelv alapos ismerete. A példaként említett gyógyszervegyészeti gyárban 5 tájékoztató vegyész működik a gyógyszerkémia 5 legfontosabb területén. Mindegyikük egy-egy kutató csoport vezetője. A természetes alapanyagok /gyógynövények/ kutatásával foglalkozó csoport munkája a gyógynövények földrajzi lelőhelyének megfelelő ország irodalmi anyagának gyűjtésével is foglalkozik, és ennek során gyakoriak az anyagösszegyűjtéshez szükséges külföldi utazások is. Valamennyi csoport tagjai munkaidejük meghatározott részét kifejezetten vegyészeti szakmunkával töltik /laboratóriumban, üzemben stb./, nehogy a gyakorlat-tól elszakadjanak.

F.I.

674/03/

FÉBO László: Hol tartanak a Faipari Lexikon munkálatai? - Faipar, 1963. 4.sz. 129-130.p.

676.815.2:654.028.3

Néhány megjegyzés a fogalmak szuperpozíciójához a kézi lyukkártyákon. - /Einige Bemerkungen zur Überlagerung von Begriffen auf Handlochkarten/ - HERRLICH, K.H. - Dokumentation, 10.k. 1.sz. 1963.jan. 20-22.p.

Ugyanennek a folyóiratnak egy korábbi számában S.SAUERLANDER ismertette, hogy a kétsoros-peremlyukasztású kártyák 7, 4, 2, 1 zónáihoz miként lehet a szuperpozíciós eljárást főlős kártyák megjelölésének kikapcsolásával alkalmazni. Bár eljárása elméletileg helytálló, gyakorlati szempontból alig ér valamit, mert egyrészt számos feltételt betartását igényli s így alkalmazása rendkívül nehézkes, másrészt a kódkapacitást rendkívül alacsonyra szállítja le. A szuperpozíciós kódoláshoz sokkal megfelelőbbek a lyukmezős-kártyák, mivel jelmezőterjedelmük sokkal nagyobb, mint a peremlyukasztásos kártyáké. Ezekhez jól használhatók az ún. polidecimális kódolás különféle változatai. A kétzónás-duett-bidecimális eljárás három számjegyből álló kódokat használ, melyekből két szempár /kódrész/ állítható elő. Ezeket kell bejelölni a 100 jelhelyes zónákba. Kódkapacitása 10 000 /a cikkben tévesen 1000/. A kétzónás-kvartett-bidecimális kódolás ugyanakkora zónákat igényel. Kódjai négy részből tevődnek össze, melyekből kettő kerül egy zónába. Kódjainak számossága 100 000. Más változatok: a háromzónás-tercett-bidecimális rendszer, valamint a négyzónás-kvartett-bidecimális eljárás. E sokféle kódolási lehetőség

világosan tanúsítja, hogy a lyukmezős kártyák mennyivel alkalmasabbak szuperpozíciós célokra a kétsoros-peremlyukasztású kártyáknál. O.G.

676.815.2:654.028.3

A peremlyukasztású kártyák egy általános érvényű kódolásának problémájához. - /Zum Problem einer allgemeingültigen Verschlüsselung bei Kerblockkarten/ - CLAUS, F. - Dokumentation, 10.k. 1.sz. 1963. jan. 19-20.p.

Ugyanezen folyóirat egy korábbi számában F.KLÖTZER szerző cikkében leírt peremlyukkártyás dokumentációs eljárás kritikai értékelése. KLÖTZER kétsoros kártyákat alkalmaz eljárásához. A dokumentumok tartalmát tárgyszavakkal jelöli, melyeknek ötszámjegyű kódot ad. Minden dokumentumról annyi kártyát fektet fel, ahány tárgyszava van. Azaz minden kártya téma-zónájában csak egy kód szerepel. Jelen cikk szerzője kimutatja, hogy ilyen körülmények között a több tárgyszót felölelő témáknak egyetlen menetben való szelektálása lehetetlen. Ha ugyanis az ilyen zónában egyszerre több kód jelhelyeit szurjuk ki, egyetlen kártya sem fog kiesni, mert az egyik kód kiszűrő tüi megakadályozzák a másik kód kártyáinak kiesését. Ha viszont az egyes kódok anyagát külön menetekben szelektálják ki, akkor az egymásutáni menetek során kieső kártyamennyiségeket még külön-külön át kell vizsgálni, hogy megállapítható legyen a sok kiesett kártya közül melyik szolgált információs anyagot a megválaszolandó kérdésre. O.G.

681.6

Dokumentumok sokszorosítása. - /Document reproduction/ - VERRY, H.R. - Revue Internationale de la Documentation, 30.k. 1.sz. 1963. febr. 31-34.p.

Az Office Machinery által rendezett kiállítások egyik legjelentősebbjére az elmúlt év októberében került sor Angliában. A nagy érdeklődésnek örvendő kiállításon igen sok új gépet mutattak be, az előző évekkel összehasonlítva azonban kevesebbet. E tény azt mutatja, hogy a fejlődés lassabb lett, az elmúlt időszak az elért eredmények stabilizációjának ideje volt. Általános jelenség a régi típusú gépek alkalmazásának kísérlete korszerűbb eljárásokra.

A cikk a következőkben a dokumentumok sokszorosítására szolgáló, a kiállításon bemutatott néhány gépet ismerteti, s megállapítja, hogy általános irány a fényelektromos eljárások bemutatása.

A cikk további részében a fotokópia készítési eljárások költségei szerepelnek, majd az egyes eljárások részletes ismertetése következik, hivatkozással amerikai eredményekre, adatokra is.

Befejezésként a vonatkozó irodalom /könyv, folyóirat, katalógus/ részletes ismertetése található. G.M.

727.8

FARKAS László - HAVASSY Pál - TOMBOR Tibor: Nemzeti könyvtárunk korszerű elhelyezése a budavári palotában.- Természettudományi Köz-
löny, 1963. 4.sz. 176-180.p.

771.3

Micro 16 - egy új sokoldalú mikrofilmfelvevőgép.- /Micro 16 -
ein neues vielseitiges Mikrofilmaufnahmegerät/ - Reprographie, 3.k.
2.sz. 1963.márc.-ápr. 44 p.

Az új Micro 16 mikrofilmfelvevőgép a lépéskamerák elvén működik, de igyekszik új módszerekkel az átfutó rendszerű gépek minden előnyét biztosítani. A gép 16 mm-es filmre dolgozik és maximum A/4-es formátumot fényképez. A kicsinyítés mértéke 1:21. Ha A/4-ről A/5-re vagy A/6-ra akarunk áttérni, ez egyszerű átkapcsolással történik. Így a filmméret mindig ki lesz használva épp úgy, mint az átfutórendszerű gépeknél. Az A/6-os méretnél a Duo rendszer szerinti kétoldalas fényképezés lehetséges.

A készülékhez egy vagy több napfénytöltésű váltókazetta tartozik, mely filmezés közben is bármikor filmvesztesség nélkül kicserélhető.

A felvevőgép egy kézmozdulattal átalakítható leolvasógéppé, csupán egy adaptert kell ráilleszteni. Azonkívül nagyítógépként is használható, ebben az esetben arra az üvegfelületre, ahol a felvételezés történik, egy fotopapírt kell helyezni. A nagyítás exponáló óra segítségével történik. G.A.

778.14

A mikrofilmre felvett anyag élességviSSzaadása és ezt befolyá-
soló tényezők.- /Die Schärfe der Abbildung auf Mikrofilm und die be-
einflussenden Faktoren/ - HAUFF, W. - Reprographie, 3.k. 2.sz. 1963.
márc.-ápr. 25-30.p.

A mikrofilmre felvett dokumentumok élessége függ az eredeti anyag minőségétől, a felvevő objektívtől, a felvevőgéptől, a használt filmtől és annak feldolgozásától.

Abszolút élességet a gyakorlatban nem lehet elérni. A régi do-

kumentumoknál meg kell elégedni az általuk nyújtott lehetőségekkel. Új dokumentumoknál lehetőleg fehér, átlátszatlan papírt kell használni, transzparens papirokat átvilágítva lehet jól fényképezni. Régi írógépek rossz szalaggal kifejezetten életlen nyomást adnak.

Az A/O-ás rajzoknál a kemény ceruzával húzott vonalak vastagsága alig 1/10 mm. Ha ezeket még 25-szörös kicsinyítéssel fényképezzük, akkor maximálisan 1/250 mm-es vonalvastagságot kapunk. Ezért ajánlatos a rajzoknál a lehetőségekhez mérten tussal dolgozni.

Előnyös volna a felvételezéshez sárga fényt használni, és olyan objektívet, mely a spektrum sárga tartományában van korrigálva. Ezáltal a kontrasztot jelentősen emelni lehetne, mert a legtöbb film a sárgára erősen érzékeny.

Az élesség fontos feltétele a filmek megfelelő sima felfekvése a felvételgépekben, valamint az eredeti dokumentumnál. A negatívak hívásánál az előírásokat be kell tartani, mert nem minden előhívó biztosít megfelelő élességet.

Jó élességvisszaadást csak megfelelő kontraszttal rendelkező eredetiről lehet megfelelő hívási eljárással elérni. Ez röviden azt jelenti, hogy a dokumentum egészen világos háttérű legyen, lehetőleg sötét írással. A negatívnak a szürke tónusokban is vissza kell adni minden részletet. G.A.

778.14

Gyakorlati tapasztalatok iratok mikrofilmezésénél. - /Praktische Erfahrungen mit dem Mikrofilm. Verfilmung von Schriftgut/ - HUNGSBERG, R. - Reprographie, 3.k. 2.sz. 1963.márc.-ápr. 31-34.p.

A cikkben olyan mikrofilmező nagyüzemről van szó, ahol az utóbbi 10 évben 50 millió iratoldalt, fényképeztek. Különböző nagyteljesítményű felvételgépekkel a napi teljesítmény 40 000 darabot is elér. Nagy gondot okoz a munkahelyek tisztántartása, mert a filmekben a legkisebb porszem is zavarhat. Ezért állandó munkát jelent a gépek portalanítása, a hívógépek levegőjének tisztítása és a leolvasógépek rendbetartása.

Az iratok felvételezésénél szerepet játszik a levegő nedvességtartalma is, mert sok nedvességnél a papírok összetapadnak, és akadályozzák a munkát. Kiszáradt papírok sokszor törnek, porladnak, ezért értékes régi okmányokat celofán borítékban fényképeznek.

A filmek előhívásánál fontos az előhívó hőmérséklete. Az előhívónak állandóan 18-20 fok hőmérsékleten kell lenni, amit leggyakrabban az előhívószoba megfelelő temperálásával lehet elérni.

A filmek archiválásánál döntő tényező a levegő nedvességtartalma, valamint a hőmérséklet ingadozások. A filmeket leghelyesebb tűz-

álló fiókokban, jól záródó fémdobozokban tartani. Bár a filmek kevésbé égnék, mint a papír a filmraktár közelében nem szabad gyűlékony anyagot raktározni.

A filmtekercesek raktározás közben pl. csőrepedésnél, vizet kaphatnak. Ilyenkor egyetlen helyes megoldás a nedvesség mértékétől függetlenül, az egész tekerceset tiszta vízben áztatni, és utána óvatosan lebontva a tekercsről, a szokásos módon azonnal megszáritani.

G.A.

778.14

Automatikus mikrofilm készítés. Kombinált felvételezés és előhívás. - /Die vollautomatische Mikrofilmherstellung. Kombination von Aufnahme und Entwicklung/ - Reprographie, 3.k. 2.sz. 1963.márc.-ápr. 45.p.

A Photo Copie GmbH, berlini cég COMBIMAT néven automatikusan működő előhívógépet hozott forgalomba. A gép sötétkamra nélkül, világosban dolgozik, és a Micromat 35/16 átfutórendszerű mikrofilmvévevőgéphez csatlakozik. Az előhívás folyamatosan, megszakítás nélkül történik, így néhány perccel a felvételezés után, rendelkezésre áll a teljesen kidolgozott film.

A COMBIMAT előhívógép csatlakoztatása a felvevőgéphez úgy történik, hogy a hívás folyamatát a felvevőgép munkájának üteme nem zavarja. Az előhívógép külön is használható, ebben az esetben, mint nagyteljesítményű napfényelőhívógép óránként 120 m filmet hív elő. A készülék 35 és 16 mm-es dokumentfilmet egyaránt hív.

Az előhívás gyorsasága az új fixíres előhívó vegyszereknek köszönhető, melyet az Agfa gyár ehhez a géphez készített. A filmek tartósságát teljes mértékben garantálják.

G.A.

778.14

Dagmar Super mikrofilm leolvasógép. - /Mikrofilm-Lesegerät Dagmar Super/ - Reprographie, 3.k. 2.sz. 1963.márc.-ápr. 43 p.

A J.H.MULLENS N.V. hágai cég egy leolvasógépet hozott forgalomba, mely egy tükör segítségével az asztalra vetíti a felnagyított képet. A leolvasógép fényforrása egy 6 Voltos vetítőlámpa. Az 50 mm-es objektív fényereje F 3,5, mely a megfelelő fényerősséget biztosítja.

A filmtartó 16 és 35 mm-es filmek befűzésére alkalmas, de szükség esetén kicserélhető 9 x 12-es síkfilmtartóra is, mikrokártyák vagy filmesikok részére.

A nagyítási mérték 9-20-szoros. A leolvasás céljaira legjobban megfelel egy A/3-as tiszta fehér papír, melyet az asztalra helyezünk a vetítési felület alá.

A filmtovábbítás tekercselő segítségével történik akár előre, akár hátrafelé. Mivel a tekercselő 1:2 áttétellel van megoldva, a filmek tekercselése rendkívül gyors.

A Dagmar Super minden átalakítás nélkül, nagyítógépként is használható, csak egy fotopapírt kell a vetítési felület alá tenni. G.A.

778.14:002.513.3

A fotokromikus mikrokép. Eljárás a mikrodokumentumok tárolására és sokszorozására. - /Photochromic micro-images. A key to practical microdocument storage and dissemination/ - TAUBER, A.S. - MYERS, C. - American Documentation, 13.k. 4.sz. 1962.okt. 403-409.p. T:OMK

A mikrodokumentum-tárolás és -sokszorozás új eljárása az ún. fotokromikus. Ezzel 200:1 lineáris, azaz 40 000:1 területi redukció arány érhető el. A fotokromikus anyag meghatározott hullámhosszu besugárzás hatására színeződik. Tehát felhasználható leképezésre. Szemcsementes, ez teszi lehetővé a rendkívül magas redukciós arányt. A kép napfénynél azonnal látható, előhívás, rögzítés, elővetítés elmarad. A kép maradársága a hőmérséklet függvénye. Alacsony hőmérsékleten huzamosabb ideig megmarad. A hőmérséklet emelkedésével a kép eltűnik s az anyag visszaalakul eredeti állapotába, azaz újra felvételre kész. E jelenség felhasználásával mikroreprodukciónak be rendezést szerkesztettek. Ugy működik, hogy a szokásos mikrofilmre felvett képeket fotokromikus lemezre vetítik egymás mellé. Amikor a lemezt teljesen befedi a kép-matrix, kontakt másolatot készítenek vele nagy feloldóképességű fényképező anyagra. Ezzel az eljárással a nemzetközi könyvtári kartotéklap méretre 2625 oldal másolatát lehet elhelyezni. Az eljárás számos könyvtári és publikációs probléma megoldását teszi lehetővé. O.G.

791.43-96:69

Filmek az építész számára. - /Information Films for the Builder/ - Scientific Film, 4.k. 1.sz. 1963.jan.-febr. 11-13.p.

A cikk összehasonlítja a különböző információs forrásokat az építőipar szempontjából. Új anyagok, módszerek bemutatására a nyomtatott információ nem mindig meggyőző; a kiállítások és bemutatók igen hasznosak, megrendezésük azonban költséges. Néhány építőipari film példájával támasztja alá azt a megállapítást, hogy a film sok esetben világosabb, meggyőzőbb információt adhat, mint az írott do-

kumentáció; s ellentétben a kiállításokkal, a film bárhol és bármikor vetíthető.

A Building Research Station film szekciója információkat gyűjt az új építészeti filmekről és kölcsönöz filmeket.

A filmgyártó cégek, kutató és oktatási intézmények filmkészítő tevékenységét - a filmek magas előállítás költségei miatt - erős téma-aválogatás jellemzi. A legtöbb építészeti film reklámfilm, de igen hasznos és értékes információt ad.

A gyártók számára komoly probléma a filmeknek a közönséghez való eljuttatása. Filmjeiket vagy különböző forgalmazó szervezetek hozzák el vagy maguk rendeznek filmbemutatókat. Igen fontosak a Building Research Station által 1949 óta rendszeresen megtartott az évenkénti építészeti kiállításokhoz kapcsolódó filmbemutatók. Az elmúlt három évben 1-1 alkalommal e bemutatóknak 5-6000 főnyi közönsége volt.

A cikk ismerteti az egyes társaságok kölcsönzési feltételeit mind a filmekre, mind a vetítő készülékekre vonatkozóan. Néhány érdekes szempontot is olvashatunk a film vetítési programok összeállításához, amelyeket program-minták összeállításával illusztrál. G.M.

.. .